

FASNEROVÁ, Martina. *SOUČASNÉ PŘEDLOHY PÍSMO NA PRIMÁRNÍ ŠKOLE JAKO SOUČÁST REFORM VE ŠKOLSTVÍ*

Soňa Divilová

Univerzita Palackého v Olomouci

Jaká je současná nabídka písemných předloh v primární škole? Co je to jednotazné lineární písmo a písmo Comenia Script? Jaké jsou jejich klady a zápory a která z nabízených předloh je vhodnější? Právě tyto otázky se staly ústředním tématem odborné publikace *Současné předlohy písma na primární škole jako součást reformy ve školství*, kterou napsala doktorka Martina Fasnerová působící od roku 2007 na Katedře primární a preprimární pedagogiky Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. V roce 1990 absolvovala na této fakultě obor Učitelství pro 1. stupeň základní školy a v roce 2004 obor Český jazyk a literatura pro 2. stupeň základní školy. Od roku 2004 se jako koordinátorka podílela na vytváření školních vzdělávacích programů na základních školách v Olomouci. Nyní působí jako didaktik elementární školy, didaktik elementárního čtení a psaní a jako metodik pedagogických praxí na již zmiňované katedře.

Obsahem publikace je, jak už jsme zmínili výše, nalezení odpovědí na otázky týkající se současných předloh písma na primární škole. O důležitosti a naléhavosti daného tématu není pochyb. Problematika elementárního psaní je považována za velmi významnou, neboť je na psaní (společně se čtením) nazíráno jako na zdroj počátečních učebních dovedností žáků primární školy (Fasnerová, 2014, s. 5). O aktuálnosti této problematiky svědčí fakt, že od roku 2012 Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy České republiky schválilo novou předlohu písma pod názvem Comenia Script, kterou některé školy akceptují a implementují ji do svých školních vzdělávacích programů. Stává se tak alternativou k běžně užívané psací abecedě, avšak podmínkou pro školy, které ho zařadí do své výuky, je souhlas rodičů s výukou tohoto typu písma. Předpokládané výhody by měly dle autorky písma Radany Len-

cové spočívat v jednoduchosti písma, které si žáci rychle osvojí a zapamatují. Jednoduchost písma by měla nejvíce pomoci žákům se speciálními vzdělávacími potřebami, především pak dysgrafikům. Protože je písmo nespojené, mohlo by docházet k psaní diakritických znamének ihned za písmenem, nikoliv za slovem, a tím by mohlo dojít k eliminaci chyb a praktičtějšímu psaní. Písmo Comenia Script by mohlo žákům zjednodušit systém čtení a psaní, jelikož by se nemuseli učit písmena čtyři (velké a malé psací, velké a malé tištěné), ale pouze dvě (Wildová, 2012).

Publikace je obsahově strukturována do sedmi kapitol, ve kterých nás autorka seznamuje s teoretickými východisky a empirickým šetřením základních ukazatelů, které by mohly posoudit míru vhodnosti používání jak jednotazného lineárního písma, tak písma Comenia Script. V první kapitole autorka popisuje historický vývoj ve školství od první světové války po současnost. Upozorňuje také na skutečnost, že s vývojem lidské společnosti je nutné reagovat a podporovat reformní snahy v českém školství. Druhá kapitola nás seznamuje se vznikem a vývojem písma z pohledu historického i geografického. Autorka v této kapitole čtenáře informuje o předstupních písma, o písmech starých národů a o vývoji současné latinky. Další kapitola, zaměřená na současnou podobu psacího písma, detailně charakterizuje dvě základní předlohy písma - jednotazné lineární písmo a písmo Comenia Script. Čtvrtá kapitola se věnuje formování grafomotorických dovedností, které jak sama autorka uvádí *„tvorí základ pro plnění jednoho z hlavních cílů současného základního vzdělávání, a tím je naučit žáky kultivovaně psát a číst, a tím zcela jednoznačně vytvořit základ pro dnes tak připomínanou gramotnost ve škole“* (Fasnerová, 2014, s. 55). V této kapitole jsou popsány jednotlivé druhy percepce, které jsou nezbytné pro osvojení si psacích dovedností. Zmíněny jsou také faktory ovlivňující dovednosti, které vedou k rozvoji písemných schopností dětí a závěr patří podkapitole popisující vývoj motoriky rukou. Poslední teoreticky zaměřená kapitola se věnuje složité komplexní činnosti, a to psaní. Po definici tohoto pojmu a popsání očekávaných výstupech v oblasti písemného projevu (dle RVP ZV) se autorka zmiňuje o jednotlivých etapách výuky elementárního psaní a metodice psaní jak praváků, tak leváků. Za důležitou považujeme podkapitolu o hygienických zásadách při psaní,

kteřá upozorňuje na správné sezení a držení těla při psaní. Dále neméně důležité správné držení psacího náčiní a zabezpečení dalších podmínek, mezi které patří např. osvětlení, teplota, čistota, připravenost pracovního prostředí aj. Danou problematikou se zabývá také např. Mlčáková (2012), která ještě mezi základní hygienu psaní řadí natočení psací podložky a vytváření radostné pracovní nálady a celkově pozitivní atmosféry. Tyto správné návyky jsou důležité pro další rovnoměrný rozvoj jedince a jako prevence nejrůznějších ortopedických vad. A jak autorka výstižně dodává: „*Je samozřejmě účinnější a efektivnější si zafixovat správné psací postupy, než přeučovat špatně ukotvené stereotypy*“ (Fasnerová, 2014, s. 76).

Šestá a sedmá kapitola popisuje výzkumy, které těsně souvisejí se sledovanou problematikou v teoretické části publikace. První výzkumné šetření se týká rychlosti písma, jakožto kvantitativního znaku, který je vyjádřen počtem napsaných grafémů za jednu minutu. Hlavním cílem bylo zjistit, kolik grafémů a diakritických znamének napíše žáci 2. – 5. postupného ročníku základních škol. Hlavní výzkumnou otázkou bylo, zda jednotažné lineární písmo odpovídá požadavkům dnešní doby i v rychlosti a hbitosti písma. Dílčí výzkumné otázky byly zaměřeny na to, zda se mění rychlost písma v souvislosti se zvyšující se zkušeností písaře, tedy s jeho postupem do vyššího ročníku, a zda může lateralita, pohlaví, dyslexie či dysgrafie jedince ovlivnit rychlost a hbitost jeho písma. Výzkumný vzorek tvořili 103 respondenti a byla zvolena metoda přepisu. Z výsledků výzkumu vyplývá, že chlapci i dívky a praváci i leváci píší stejně rychle. Změna v rychlosti písma ovšem nastává u žáků s diagnostikovanou specifickou poruchou učení, kteří napsali méně grafémů, a je tedy prokazatelné, že je pro tyto žáky činnost psaní náročnější a tedy i pomalejší. Změna v rychlosti písma se potvrdila taktéž v závislosti na postupu žáků do vyšších ročníků. S přibývajícím věkem u žáků dochází k upevňování a automatizaci psacích dovedností, žáci se stávají zkušenějšími a rychlost písma se u nich zvyšuje.

Druhý výzkum byl zaměřen na rozbor písemných dokumentů žáků primárních škol. Hlavním cílem bylo analyzovat a popsat klady a zápory písemných textů, které napsalo jednotažným lineárním písmem 18 žáků a 15 žáků písmem Comenia Script. U těchto dvou rozdílných písemných předloh si autoři

výzkumu všímali zejména velikosti jednotlivých písmen, mezer v písmu, dělení slov na konci řádku, úhlednosti písma, diakritických znamének a určení hranice slov ve větě. Součástí analýzy písma byla i anamnéza každého žáka (rodinná, školní a osobní), a to z důvodu, aby se popřípadě poukázalo na souvislosti, které by mohly ovlivnit psaný projev žáka jako např. nefunkčnost či neúplnost rodiny, udělení odkladu školní docházky, oční vady, diagnostika specifických poruch učení aj. V případě posuzování jednotažného lineárního písma nedošlo k zjištění žádných výrazných nedostatků nebo záporů. Za zajímavý považujeme fakt, že u poloviny žáků byl zaznamenán odklad povinné školní docházky, nicméně na grafomotoriku tato skutečnost neměla žádný negativní vliv. U písma Comenia Script nemohlo dojít k posouzení jednotažnosti a přípojnosti písmen, jelikož tohle písmo není jednotažné ani přípojně. Velký počet chyb byl zjištěn v případě dělení slov na konci řádku a určování hranice slov ve větě. V případě ostatních posuzovaných faktorů nedošlo k žádným významným nedostatkům. V závěrečné diskuzi autorka poukazuje na klady a zápory jednotlivých písemných předloh. Jednotažné lineární písmo hodnotí pro první nácvik jako náročnější, ale trvalejší v pochopení zaznamenání slova, jakožto základní jednotky mluvené a psané řeči. Důvodem je psaní slova jedním tahem, což způsobuje lepší pochopení a určení hranice jednotlivého slova ve větě. U písma Comenia Script se jeví tato skutečnost jako problematická, jelikož je každé písmeno psáno odděleně. Významným kladem u jednotažného lineárního písma je beze sporu jeho osobitost, kterou lze využít například v psychoterapii formou rozboru písma, ze kterého lze usuzovat na charakterové vlastnosti, životní traumata, nestabilitu v psychice žáka aj. Závěrem této kapitoly autorka dodává, že „*vzhledem k tomu, že úkolem vzdělávání na primární škole prostřednictvím současného kurikula je naučit žáky psát úhledně a čitelně, tuto skutečnost naplňují obě nabízené předlohy*“ (Fasnerová, 2014, s. 119).

Publikace je psána srozumitelnou formou a členěním do kapitol a podkapitol se text stává přehlednějším. Prostudováním teoretické části je možné získat základní znalosti z oblasti historie písma až po současnou podobu psacího písma, dále přes charakteristiku jednotlivých písemných předloh až po formování grafomotorických dovedností a výuku elementárního psaní. Praktická

část obsahující dvě výzkumná šetření doplňuje teorii o výsledky z praxe a podává tak ucelený přehled o kladech, záporech či vhodnosti používání dvou současných písemných předloh primární školy. Publikace je vhodně doplněna o velké množství tabulek, obrázků a ukázek písma, které jsou v případě zpracování tohoto tématu nezbytné a pomáhají čtenářům lépe pochopit informace obsažené v textu. Je zřejmé, že autorka ve svých 139 stranách publikace nemůže plně uchopit danou problematiku. Pro hlubší proniknutí do tématu však může zvědavý čtenář využít závěrečného soupisu citovaných publikací. Dozvědět se více o písmu Comenia Script je možné přímo od autorky tohoto písma Radany Lencové, o lineárním jednotažném písmu např. z publikací Václava Pence, Zdeňka Křivánka nebo Radky Wildové. Publikace je určena převážně učitelům základních škol, studentům pedagogických fakult, odborným pedagogickým pracovníkům a, dle našeho názoru, také laické, v této problematice zainteresované, veřejnosti.

Literatura

FASNEROVÁ, Martina. *Současné předlohy písma na primární škole jako součást reformy ve školství*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-3992-1.

MLČÁKOVÁ, Renata. *Grafomotorika a počítačové psaní*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2630-4.

WILDOVÁ, Radka. *Závěrečná zpráva o výsledcích pokusného ověřování písma Comenia Script*. Praha: PdF UK, 2012 [cit. 2014-06-25]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/30967?highlightWords=comenia+script>.